

ŞIFALI TAŞLARIN PLASEBO ETKİSİ ÜZERİNE BİR ANKET ÇALIŞMASININ İLK SONUÇLARI*

A PRELIMINARY RESULTS OF A SURVEY STUDY ON THE PLACEBO EFFECT OF HEALING STONES

Yusuf Arif KUTLU

ÇOMÜ, Mühendislik Fakültesi, Jeofizik Mühendisliği Bölümü, Çanakkale-Türkiye
E-mail: yakutlu@comu.edu.tr

Ayten ÇALIK

ÇOMÜ, Mühendislik Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü, Çanakkale/Türkiye
E-mail: aytencalik@comu.edu.tr

Emin Uğur ULUGERGERLİ

ÇOMÜ, Mühendislik Fakültesi, Jeofizik Mühendisliği Bölümü, Çanakkale/Türkiye
E-mail: emin@comu.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Anahtar Kelimeler: Şifalı Taşlar, Plasebo Etkisi, Gözlem Altında Anket Tekniği, Denek</p> <p>DOI: 10.26809/joa.2018548630</p>	<p>Son birkaç on yılda, şifalı olarak bilinen taşlar yapay olarak üretilip doğal olanların aksine çok düşük fiyatla piyasaya sürülmeye devam etmektedir. Bu ticari pazara alt yapı oluşturmak amacıyla bilimsel temeli olmayan birçok kitap, materyal ve uygulama bilinçsizce insanların kullanımına sunulmaktadır. Şifalı taşların insanlar üzerindeki olumlu etkilerinin kanıtlandığı nicel bilimsel çalışmalar yoktur. Nitel çalışmaların sayısı ise çok azdır. Bu alandaki bilimsel çalışmaların eksikliği bilim dışı çalışmalar ve bilimsel yetkinlikte olmayan kişilerce işgal edilmektedir. Plasebo etkisi; tesirsiz bir ilacın, nesnenin veya uygulamanın telkine dayalı olumlu bir etki ortaya çıkarma durumudur. Bu çalışmanın amacı; şifalı olarak bilinen taşların plasebo etkisine yönelik yapılmış planlanan projenin anket hazırlama sürecini ve dar kapsamlı istatistiksel sonuçlarını kapsamaktadır. Yöntem olarak gözlem altında anket tekniği tercih edilmiştir. Anket sorularının istatistiksel olarak değerlendirilmesinde ise yüzde oranı kullanılmıştır. Sonuç olarak, insanlar arasında kavram olarak "Plasebo Etkisi" çok az bilinmektedir. Ancak deneklere anlaşılabilir bir şekilde ifade edildiğinde taşlardan şifa aramak eyleminin çok yüksek oranda plasebo etkisi ile ilişkilendirildiği görülmektedir.</p>

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Keywords: Healing Stones, Placebo Effect, The Self Completion Questionnaire Under Surveillance, Subject</p>	<p>The last a few decades, stones known as healing have been produced artificially and, unlike the natural ones, continue to be marketed at very low prices. In order to strengthen the commercial market, many unscientific books, materials and applications are unconsciously offered to people. There are no quantitative scientific studies on the supposed positive effects of healing stones on humans. The</p>

*Bu çalışma 13-15 Aralık 2018 tarihlerinde Çanakkale/TÜRKİYE’de gerçekleşen “2. Uluslararası Rating Academy Kongresi: Farkındalık” temalı kongrede sunulmuş aynı isimli bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

DOI:

10.26809/joa.2018548630

number of qualitative studies is also very limited. Due to the short of the scientific studies, this area is occupied by non-scientific labors and persons. The Placebo Effect which is a positive effect of an ineffective drug, object or application depending on conviction. This study includes some trial survey applications to improve main questionnaire of a new project planning on the placebo effect of the healing stones and its narrow statistical results. The survey technique is preferred as The Self Completion Questionnaire Under Surveillance. In the statistical evaluation of the questions, the percentage is simply used. Consequently, the concept of the placebo effect is little known among people. However, expressing this concept understandable, the action of healing from stones is highly associated with the placebo effect by subjects.

1.GİRİŞ

Süs taşları; özgün renk, görünüş, fiziksel ve kimyasal özellikleri ve nadir bulunmaları nedeniyle insanlık tarihinin ilk dönemlerinden bugüne süslenme ve sosyal statü göstergesidir. Ayrıca, kötü güçlerin yaklaşmalarını engelleyen, şifa, huzur, mutluluk, bereket gibi olumlu olguları besleyen araçlar olarak ta kullanıldılar (Kırbıyık, 2007; Hatipoğlu ve diğ., 2018). Piyasadaki taşların çoğunun taklit olması bu taşlardan beklenen şifanın psikolojik kökenli olduğu gerçeğini önümüze sermektedir (Micke ve diğ., 2010; Çalık ve diğ., 2018a; Çalık ve diğ., 2018b). Yüzyıllardan beri alternatif tıp aracı olarak ilgi duyulan organik ve inorganik mineral taşların insan organizması ile arasındaki ilişki analiz edildi (Kılıç, 2011). Ishaque ve diğ. (2009) tarafından yapılan bir anket çalışmasına göre; değerli taşlar yüz yıllardır alternatif veya tamamlayıcı tıbbi ilaç olarak kullanılmaya devam etmektedir. Ayrıca, taşlar farklı terapi uygulamalarının da ilgi odağıdır (Atodaria ve diğ., 2017). Herhangi bir dine özgü olmayan ruhani uygulamaların, değerli taşların ve çakra ayinlerinin kullanılmasının hem sakinleştirmeye hem de iyileştirmeye katkıda bulunabileceği bilinmektedir. Bu kavramlar mimaride birleştirilerek insanların rahatça dinlenebileceği ve benzeri düşünen patronlarla yeniden buluşabileceği alanlar yaratmanın yolları araştırıldı (Friedman, 2012). Değerli-yarı değerli doğal ve sentetik taşlar; süs eşyası olmalarının yanı sıra farklı sanayi kollarında ve yüksek teknoloji ürünlerin üretilmesinde de kullanılmaktadır. Son birkaç on yıl içinde birçok değerli-yarı değerli taşların sentetikleri piyasada yoğun bir şekilde talep görmektedir. Buna rağmen, sentetik taş üretiminde kullanılan teknolojilerin gelişiminde çok az değişim oldu (Renfro ve diğ., 2010). Önemli taş yataklarına rağmen, Türkiye değerli taşlar üreticisi olarak bilinmemektedir. Sadece zultanit, ateş-opal, mavi-kalsedon, ametist, dumanlı-kuvars ve akik gibi bir kaç rezervin incelenmesi bile Türkiye'nin dünyada ticari açıdan önemli bir yeri olduğunu göstermektedir (Örn. Hatipoğlu ve diğ., 2010). Yozgat-Aydıncık bölgesindeki kalsedon ve ametistlerin görünür rezervleri üzerine yapılan tetkikler süs taşı olarak kullanılabilir olduklarını göstermektedir. Bu oluşumların sestaşı olarak kullanılması, bölge ekonomisine de katkı sağlamaya devam edecektir (Akbudak ve diğ., 2018).

Şifalı taşların insan sağlığına zararlı olduğuna dair bir bilimsel kanıt yoktur. Buna karşın bu taşların insan sağlığı üzerinde olumlu bir etkileri olduğuna dair de bilimsel kanıtlar yoktur. Ancak, doğal taşların iyi geleceğine yönelik beklenti plasebo tedavilerinin çalışma alanı içinde olduğu söylenebilir. Plasebo; olumlu veya olumsuz etkisi olmayan nesne veya uygulamaların insanın bendeni içindeki kendi-kendini iyileştirme potansiyelini harekete geçiren etmenler olarak değerlendirilebilir. Plasebo; Latince kökenli bir kelime olup “hoşnut etmek” anlamına gelir. Plasebo etkisi; farmakolojik olarak etkisiz bir ilacın telkine dayalı bir etki ortaya çıkarma halidir. Aslında plasebonun fiziksel anlamda tedaviye yönelik bir gücü yoktur. Tedavi gücünü tamamen hastanın verilen ilacın işe yarayacak ilaç olduğunu düşünmesinden alır. Plasebo, tıbbın bilimsel olarak açıklayamadığı bir yöne; insanların istemeleri halinde kendi kendilerini iyileştirme gücüne yöneliktir (URL-1, 2018). 18.

yüzyılın sonlarında "plasebo" terimi tıbbi jargonun bir parçası oldu. 1772'de bu ifadeyi tıp diline tanıtan İskoç hekim ve ilaçbilimci William Cullen olduğu ileri sürülür. Bu görüşün aksine, su ile tedaviye ilgi duyan başka bir İngiliz hekim olan Alexander Sutherland'ın plasebo terimini ilk kullanan kişi olabileceğinden de bahsedilir. Aynı zamanda, 1770'lerin başlarında, Londra'da tıbbi uygulayan bir başka İngiliz hekim John Coakley Lettsom'ın da benzer bir şekilde plasebo terimini kullandığı ifade edilmektedir. İngiliz piskopos John Douglas ise 1775'in başlarında plasebo etkisiyle ilgili modern araştırma bulgularını öngörmüştür (Jütte, 2013). 1955'ten sonra plasebo etkisi klinik ilaçbilimin yeni bir araştırma alanı haline geldi (Shepherd, 1993). Beecher (1955) tarafından "Güçlü Plasebo" başlıklı klasik eseri yayınladı. O zamandan beri, plasebo etkisi bilimsel bir gerçeklik olarak kabul edildi. Plasebo etkisinde artan bilimsel ilgiye rağmen plasebo yanıtının teorik modellemesinde çok fazla ilerleme yoktur. En yaygın kabul gören teoriler bilinçli ve bilinçsiz bilgi işlemeyi içeren beklenti ve koşullanmadır. Bu mekanizmaların plasebo yanıtını nasıl şekillendirdiği halen daha tam olarak anlaşılmış değildir. Beklenti kuramına göre; kişinin alınan madde ya da uygulanan işleme ilişkin beklentisi plasebo etkisini ortaya çıkartmaktadır. Pavlov'un klasik koşullanma kuramı plasebo etkisine uyarlandığında ise plasebo koşullu uyarıcı, plasebo etkisi koşullu tepkidir (Ayvaşık ve Yorulmaz, 2007). Günümüzde nöro-görüntüleme yöntemleri kullanılarak plasebonun beyin aktivasyonu, nörotransmitterler ve hormonlar üzerinde çeşitli değişiklikler oluşturduğu gözlemlendi. Beyin görüntüleme yöntemleri ile plasebonun, ilaçların etkisini taklit ettiği ve beyinde onlarla aynı bölgeleri aktive ettiği de tespit edildi (Stoessl ve De La Fuente-Fernandez, 2004; Benedetti ve diğ., 2005; Colloca ve Benedetti, 2005; Haour, 2005; Klosterhalfen ve Enck, 2006; Oken, 2008; Erdem ve diğ., 2013). Plasebo yanıtı hastalıktan hastalığa, kişiden kişiye, kültürden kültüre, hatta farklı zaman ve ortamda değişkenlik gösterir. Bilimsel olarak yeni tedavilerin etkinliğinin gösterilmesi için karşılaştırmalı plasebo çalışmalarına gereksinim vardır (Göker ve diğ., 2009). Plasebo etkisi üzerine yapılan bilimsel araştırmalar, herhangi bir sistematik kuramsal değerler dizisi rehberliği olmadan normal bilim halini almıştır. Klinik çalışmalarından elde edilen sınırlı titiz kanıtlar; plasebo etkisinin bilimsel anlayışının, iyileştirilmiş hasta bakımına dönüştürülmesini amaçlayan deneysel araştırmaları teşvik etmektedir. Bu, plasebo etkisi için teorik bir değerler dizisi nihai testi de olabilir (Miller ve diğ., 2009).

Şifalı taşların insanların beden ve ruh sağlıkları üzerindeki olumlu etkilerini kanıtlamaya yönelik ciddi nicel bilimsel çalışmalar yoktur. Bununla birlikte, şifalı taşlar çok az sayıda nitel plasebo çalışmalarına konu edilmiştir. Veri toplama yönteminin amaca uygun seçilmesi, sistematik olma ve uygun şekilde sınıflandırma; bulguları sağlıklı analiz etmemizi sağlar. Anket yöntemi kullanılarak şifalı taşların ve uygulamalarının insanlar üzerindeki olumlu etkileri arasında doğrusal bir ilişki kurulabilir. Anket bilimsel araştırmalar açısından temel bilgi toplama araçlarından biridir. Sosyal konularla ilgili bilimsel araştırmalarda anketler çok farklı türde ve özellikte bilginin toplanması için önemli bir araçtır. İlk olarak Gallup (1947) tarafından insanların fikrini öğrenmek amacıyla anket tekniği kullanıldı. Anket çalışmasına başlamadan önce uygulanacak anketin türü, soru çeşitleri, örneklem büyüklüğü ve güvenilirlik sınırları ve en az kaç kişiye uygulanması gerektiği belirlenmelidir. Bir araştırmada bulguların güvenilirliği ve etkinliği kullanılan verilerin kalitesiyle yakından ilgilidir. Veri toplama sürecinde soruların olası iletişim, algılama, yorumlama problemlerini ortadan kaldıracak ve katılımcının zorlanmasını önleyecek şekilde tasarlanması gerekmektedir (Gallup, 1947; Converse ve Presser, 1986; Salant ve Dillman, 1994; Fowler, 2002; Alreck ve Settle, 2004; Fink, 2017). Çalışma öncesi, esnası ve sonrasında karşılaşılabilecek kapsam, örnekleme, ölçüm ve yanıtlama hataları en aza indirgenmelidir. Yapılan çalışmanın amacına, temin edilen veri grubuna ve değerlendirme esaslarına bağlı olarak kullanılan ve kabul görmüş çok farklı istatistiksel veri analiz yöntemleri vardır. Anket sonuçlarını yorumlamanın en basit ve etkin yollarından birisi de yüzde ifade kullanmaktır (Deming, 1950; Cochran, 1977; Bliss ve diğ., 1983; Bourque ve Clark, 1992; Barnett, 2002; Molenberghs, 2015). Uygulama şekli itibarıyla farklı anket

türlerinden söz edilebilir. Bunlar yüz-yüze görüşme türü anket, gözlem altında anket, posta yoluyla anket, telefonla anket ve internet aracılığıyla ankettir (Moser ve Kalton, 1971; Chadwick ve diğ., 1984; Neuman, 2006; Groves ve diğ., 2009). Anketi yürüten görüşmeciler ve denekler arasında sorun yaratan unsurların olup olmadığının değerlendirilmesi için önceden bir kaç deneme anketi yapılmalıdır. Deneme anketlerindeki katılımcı sayısı araştırmacının amacına ve hassasiyetine bağlıdır. Örnek denek grubundan alınan geri dönüşlere göre sorular yeniden şekillendirilmelidir (Reynolds ve diğ., 1993; Salant ve Dillman, 1994; Biemer ve diğ., 2004; Presser ve diğ., 2004).

Tüm dünyada, farklı amaçlara yönelik insanlarımızın maddi-manevi sömürülmesine dayalı olarak oluşturulan çok sayıda ticari ağ vardır. Ayrıca, tedavi amaçlı şifalı taşlara çok fazla talep vardır. Bu nedenle, birkaç on yıl içinde, şifalı taşlara bağlı gelişen pazar da bu ağların içine dâhil olmuştur. Şifalı taşlar pazarının kamu yararına yasal olarak sınırlandırılmasına ve ilgili bilim insanları nezdinde yetkilendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, bilimsel bilgi eksikliği; gerek kamu yararına ilgili mercileri bilgilendirmede, gerekse kültürel farkındalık çalışmalarını yürütmekte bilimsel yetkinlikteki insanların elini zayıflatmaktadır. Bu alan, bilim dışı çalışmalarla ve bilimsel yetkinlikte olmayan kişilerce işgal edilmeye devam ettikçe hastalıklara karşı çaresiz hissiden insanların maddi-manevi olarak sömürülmesinin ve tedavilerinin modern tıba göre geciktirilmesinin önüne geçilemeyecektir. Bu çalışmanın amacı; tüm dünyada yüzyıllardır şifalı oldukları ileri sürülen ve tedavi maksadıyla kullanılan taşların insanlar üzerindeki plasebo etkisini araştırmak için planlanan bir projenin anket hazırlama sürecini ve dar kapsamlı ilk istatistikî sonuçlarının bilimsel platformlarda tartışılmasına yöneliktir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Taşların insan sağlığı üzerine etkileri ve alternatif tıp alanında kullanımları dünya üzerindeki tüm toplumların ortak ilgi alanıdır. Tarihsel terminolojiye, taşlara yönelik uygulamaların toplumların kültürel yapılarına bağlı olarak farklılaştığını ancak birbirine çok benzediğini göstermektedir. Dolayısıyla, şifalı taşlara ilgilenen bir denek nüfusu üzerinde anket yöntemi ile çalışmak; şifalı taşların insanlar üzerindeki olumlu etkilerini plasebo kavramı ile ilişkilendirmek için doğru bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Bu çalışmada, yöntem olarak Gözlem Altında Anket Tekniği tercih edildi. Anket sorularının istatistikî olarak değerlendirilmesinde Microsoft Excel yazılımı kullanıldı. Sorulara verilen yanıtlar yüzde cinsinden hesaplandı. Bu çalışmada, denek grubu istatistikî açıdan önemli olabilecek şekilde rastgele seçilen gönüllü kişilerden oluşturuldu. Altı ön-deneme anketi yapıldı. Her defasında anket soruları amaca yönelik yenilendi. Bu yolla anket sorularındaki eksiklikler sahadan alınan geri bildirimlere göre giderilmeye çalışıldı. Ön deneme anket sonuçlarına göre elde edilen sonuçlar aşağıda Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Deneme anketi soruları ve yüzde olarak değerlendirmeleri

1	Burcunuz?	Akrep %14-Koç %14-Yengeç %12-Yay %12-Boğa %8-Balık %8 Aslan %8-İkizler %8-Oğlak %8- Kova %3-Teraz i%3-Başak %0				
2	Cinsiyetiniz?	Erkek %65-Kadın %35				
3	Nerelisiniz?	Urfa %26-Adana %8-Diğer %66				
4	Yaş aralığınız?	18-30	31-50	51-70	71-90	90 üstü
		%30	%52	%14	%4	%0
5	Ne sıklıkla kitap okursunuz?	Ayda bir	Üç ayda bir	Altı ayda bir	Yılda bir	Hiç
		%54	%22	%8	%8	%8
6	Öğrenim seviyeniz?	İlk	Orta	Lise	Lisans	Lisansüstü
		%4	%0	%8	%54	%34
7	En çok sevdiğiniz renk?	Mavi %30-Siyah %16-Sarı %8-Kırmızı %8- Yeşil %8-Mor %8-Diğer %22				
8	En çok sevdiğiniz doğadan bir koku?	Toprak %16-Ihlamur %16-Deniz %12-Hanımeli %8- İğde %8-Lavanta %8-Diğer %32				
9	En çok sevdiğiniz doğadan bir ses?	Su %32-Yağmur %26-Deniz %14-Kuş %12-Rüzgar %8- Cırcır Böceği %8				
10	En çok sevdiğiniz doğal bir tat?	Ekşi %31-Acı %21-Çikolata %12-Meyve %16-Tatlı %8- Tuz %4- Kahve %4-Boş %4				
11	Dokunduğunuzda size huzur veren doğal bir doku?	Toprak %24-Bitki %12-Kadife %12- Boş %20-Diğer %32				
					Evet	Hayır
12	Sizce bazı taşlar şifa kaynağı mıdır?				%50	%50
13	Bazı taşlardan şifa bulduğunu söyleyen insanlarla karşılaştınız mı?				%88	%12
14	Hiç taşlardan şifa bulmayı denediniz mi?				%19	%81
15	Televizyon veya internet kanalı ile ticari amaçlı olarak satılan şifalı taşlarla ilgili yanıltıcı bilgiler verildiğini düşünür müsünüz?				%96	%4
16	Sizce taşlardan şifa aramak zararlı mıdır?				%27	%73
17	Modern Tıp dışında herhangi bir tedavi yöntemini denediniz mi?				%38	%62

Ölçek: 1-Hiç, 2-Az, 3-Orta, 4-Çok, 5-Aşırı						
Değerlendirme: 1=0, 2=1, 3=2, 4=3, 5=4 olmak üzere mak. puan: 26 kişi x 4=104						
		1	2	3	4	5
18	Şifalı olarak tanımlanan taşlar ile ilgili ne ölçüde bilgilisiniz?					%36
19	Şifalı olarak tanımlanan taşların rengi sizin için ne derece önemlidir?					%48
20	Taşların ne ölçüde şifa kaynağı olduğunu düşünüyorsunuz?					%37
21	Sizce taşlardan şifa aramaya insanların yönelmesinde medya organları (TV gazete vb.) ne ölçüde etkilidir?					%63
22	Sizce taşlardan şifa aramada dini inançlar ne ölçüde etkilidir?					%54
23	Sizce taşlardan şifa aramada aileden edinilen alışkanlıklar ne ölçüde etkilidir?					%56
24	Sizce taşlardan şifa aramada kulaktan dolma bilgiler ne ölçüde etkilidir?					%63
25	Sizce taşlardan şifa aramak ne ölçüde bilimsel bir yöntemdir?					%38
26	Plasebo Etkisi ile ilgili ne ölçüde bilgi sahibisiniz?					%35

27	İnsanlar üzerinde olumlu etkisi olduğunu düşündüğünüz taşlar var mı? Evet %31 - Hayır %69		
	Kullanılan Taşın Adı	Taşın İyi Geldiği Rahatsızlığın Adı	Taşın Faydalı Olduğu Süre
	Ametist	Enerji verir / huzur verir / güven verir / strese ve kan şekere iyi gelir / rahatlatıcı etki sağlar / sakinleştirir / yoğunlaşma artırır / evcil hayvanların suyuna katılırsa pireleri önler / vücuttaki negatif elektriği atar / ortama pozitif enerji yayar	1ay, 6ay ve her zaman
	Zümrüt	Kalbe iyi gelir / genel şifa verir	Boş
	Kuartz	Strese-öfkeye-depresyona iyi gelir	Boş
	Akik	Rahatlatıcı etki sağlar / ruhsal tedavi aracıdır	Hemen
	Kehribar	Diş çıkartma döneminde bebekleri rahatlatır	İki yıl

28	Taşlardan şifa bulmak için uygulanan yöntemlerden haberdar iseniz bu uygulamalardan kısaca bahseder misiniz? Yaşanılan ortamlarda bulundurmak / Süs eşyası olarak kullanmak / Takı olarak taşımak / Ağrı hissedilen bölgeye temas ettirmek / Taşların gücüne inanmak yoluyla / Bileklik(akik) ve kolye(kehribar) olarak kullanmak / Meditasyon amaçlı olarak kullanmak
----	--

29	Sizce insanların taşlardan şifa aramasının nedenleri nelerdir? Kısaca bahseder misiniz? Masrafsız, kolay ve hızlı bir tedavi yöntemi olması / İnanç / Psikolojik rahatlama / Umut / Modern tıp iyileştirmiyor. Hastalığın gidişatını durduruyor. Taşlar ise şifa getiriyor ve huzur veriyor. / Tıbbi tedaviye destek / Taşların yaydığı enerjiden yararlanmak / Modern tıpta çare bulamamak / Çaresizlik ve cehalet / Çevre etkisi / Modern tıba inanmamak / Terapi amaçlı / Doğal ve eğlenceli
----	---

Ölçek: 1-Hiç, 2-Az, 3-Orta, 4-Çok, 5-Aşırı					
Değerlendirme: 1=0, 2=1, 3=2, 4=3, 5=4 olmak üzere mak. puan: 26 kişi x 4=104					
30	Uğura ne ölçüde inanırsınız?	%46			
	Uğur, sağlık, bolluk ve bereket ne ölçüde ilişkilidir?	%27			
	Uğurlu olduğunu duyduğunuz bir taş adı yazar mısınız?	Akik, Serpantin, Obsidiyen, Ametist			
	Uğurlu olduğu düşünülen taşları üzerinizde veya yaşadığınız ortamlarda bulundurur musunuz?				
	Asla %50	Arada bir %23	Üzerimden hiç eksik etmem %4	Boş %23	

31	Toplumda “Şifalı” olarak bilinen taşlar hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca bahseder misiniz? Baş ağrısına iyi gelir / şans getirir / enerjiyi dengeler / ticari amaçlı olarak çok fazla gündemdelere / farklı renkleri var ve her biri bir rahatsızlığa iyi geliyor / uğur getirir / koruyucu etkileri var / pozitif enerji verir / dekoratif amaçlı kullanılır / takı olarak kullanılır / genel olarak ağrılara iyi gelir
----	---

32	“Aslında toplumda “şifalı” olarak adlandırılan taşların hakikatte tedaviye yönelik bir gücü yoktur. Taşlar sahip oldukları tedavi gücünü, tamamen hastanın taşın işe yarayacak olduğunu düşünmesinden alır. Plasebo Etkisi; tıbbın bilimsel olarak açıklayamadığı ancak insanların istemeleri halinde kendi kendilerini iyileştirme gücünü ifade eder.”		
	Yukarıdaki paragrafta anlatılmaya çalışılan düşünceye katılır mısınız?	Evet %92	Hayır %8

Sizce bu anket çalışması ne ölçüde başarılıdır? (Lütfen seçtiğiniz kelimenin altındaki kutucuğu işaretleyiniz)				
Başarısız	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi
%0	%0	%31	%46	%23

3. BULGULAR

Bu anket 26 katılımcı üzerinden çoğunlukla yüzde oranlara göre değerlendirildi. Katılımcıların çoğunluğu akrep, koç, yengeç, yay ve boğa burçlarındandır. Deneklerin; %65'i erkek, %35'i kadın ve %82'si 18-50 yaş aralığındandır. Genel kültür seviyesini ölçmeye yönelik sorulardan katılımcıların %54 oranında lisans, %34 oranında lisansüstü mezunu oldukları, %54'ünün ayda bir ve %22'sinin ise üç ayda bir kitap okuduğu söylenebilir. Duyusal algı belirlemeye yönelik sorular; mavi-siyah renklerin, toprak-ıhlamur-deniz kokularının, su-yağmur-deniz-kuş seslerinin, ekşi-acı-tatlı-meyve tatlarının ve toprak-kadife-bitki dokularının öne çıktığı görülebilir. Deneklerin yarısı taşların şifa kaynağı olduğunu kabul etmektedir. Çoğu yaşamları boyunca en az bir kez modern tıp dışında bir yardımcı tedavi yöntemini denemiştir. Yaklaşık %90 oranında taşlardan şifa bulduğunu söyleyen biri ile karşılaşmış olsalar ve bu durumun zararlı olmadığını kabul etseler bile benzer oranda bunu hiç deneyimlemediklerini belirtmektedirler. Ayrıca, taşlardan şifa aramanın %96 oranında medyanın etkisi ile toplumun gündeminde olduğunu ifade etmektedirler. Taşlardan şifa aramanın kökenini irdelemek üzerine hazırlanan sorular; katılımcıların şifalı taşlar ile ilgili çok fazla bilgi sahibi olmadıklarını, bilgi sahibi olmadıkları oranda da şifa kaynağı olduklarına inanmadıklarını, taşların renklerinin önemli olduğunu ve dini inançların-aileden gelen alışkanlıkların-kulaktan dolma bilgilerin insanları taşlardan şifa bulmaya ittiğini göstermektedir. Katılımcıların yaklaşık olarak %40'ı taşlardan şifa aramanın bilimsel bir yöntem olduğunu kabul etmektedir. Kavram olarak "Plasebo Etkisi" az bilinmektedir. Katılımcılar çoğunlukla ametist, zümrüt, kuartz, akik ve kehribar taşlarını şifalı olarak bilmektedir. Bunlar arasında en çok ametist ile ilgili bilgi sahibi oldukları söylenebilir. Deneklere göre ametist taşı; enerji-huzur-güven verir, rahatlatır, sakinleştirir, strese ve kan şekerine iyi gelir, yoğunlaşmayı artırır, vücuttaki negatif elektriği atar, ortama pozitif enerji yayar ve evcil hayvanların suyuna katılırsa pireleri önler. Zümrüt taşı; kalbe iyi gelir ve genel şifa verir. Kuartz taşı; Strese-öfkeye-depresyona iyi gelir. Akik taşı; rahatlatıcı bir ruhsal tedavi aracıdır. Kehribar taşı; diş çıkartma döneminde bebekleri rahatlatır. Şifalı olarak bilinen taşların belirgin bir zaman dilimi belirtilmemesine rağmen düzenli kullanım ile etkili oldukları sonucuna varılabilir. Taşlardan şifa bulmak için en fazla uygulanan yöntemler; yaşanılan mekanlarda bulundurmamak, süs eşyası olarak kullanmak, takı olarak taşımak, ağrı hissedilen bölgeye temas ettirmek ve inanç temelli derin düşünme amaçlı olarak kullanmaktır. İnsanların taşlardan şifa aramalarının nedenleri; taşların doğal-eğlenceli-masrafsız-kolay-hızlı tedavi yöntemi olarak algılanmaları, enerji yaydıkları-psikolojik olarak rahatlattıkları inancı, kulaktan dolma bilgiler, modern tıba inanmamak, modern tıpta çare bulamamak, cehalet ve umut olarak sıralanabilir. Deneklerin yarısı uğura inanmaktadır. Dörtte bir ölçeğinde de sağlık-bolluk-bereket kelimeleri ile ilişkilendirmektedir. Akik, serpantin, obsidiyen ve ametist uğurlu olarak görülmektedir. Ancak katılımcıların sadece %23'ü arada bir uğurlu taşlardan bazılarını yanında veya yaşadığı ortamlarda bulundurmaktadır. %50'si ise çok katı bir tutumla uğura inanmamakta ve uğurlu olduğu düşünülen hiçbir nesneyi veya taşı yanında bulundurmamaktadır. Katılımcılar şifalı taşlar ile ilgili çok az bilgi sahibidir. Az sayıda bilgili denek şifalı taşlar ile ilgili "baş ağrısına iyi gelir, şans getirir, enerjiyi dengeler, farklı renkleri var ve her biri farklı bir rahatsızlığa iyi gelir, uğur getir, koruyucu etkileri var, pozitif enerji verir, süs ve takı olarak kullanılır ve genel olarak ağrılara iyi gelir" ifadelerini kullanmışlardır. Kavram olarak "Plasebo Etkisi" çok az bilinmesine karşın anlaşılabilir bir dille ifade edildiğinde denekler arasında %92 oranında kabul edildiği açıkça görülmektedir. Ayrıca, ön anket çalışması büyük çoğunlukla faydalı, öğretici ve başarılı olarak görülmüştür.

4. SONUÇLAR

Denekleri çoğunluğu erkek, yaşları 18-50 arasında ve öğrenim seviyeleri en az Lisans düzeyindedir. Mavi renk, toprak kokusu ve su sesi duyuşsal algılarda ön plandadır. Öğrenim seviyesi yüksek olan denekler arasında bile modern tıp dışında bir tedavi yöntemini alternatif olarak düşünmek yaygındır. Buna karşın, taşlardan şifa aramak; çok az oranda deneyimlenmiştir. Taşlardan şifa aramak; göz ardı edilmeyecek bir oranda bilimsel bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, yüzde doksanın üzerinde bir oranla medyanın etkisi ile gündem olduğu düşünülmektedir. Dini inançların, aileden gelen alışkanlıkların ve kulaktan dolma bilgilerin insanları taşlardan şifa bulmaya ittiği söylenebilir. Katılımcılar arasında en çok bilinen şifalı taş ametist; çoğunlukla ruhsal dinginlik vermesi ile ön plana çıkmaktadır. Şifalı olduğu söylenen taşların çoğunlukla sıra dışı renklerinden ötürü takı ve süs eşyası olarak kullanıldığı ifade edilebilir. Bir kaç ilgili denek dışında şifalı taşlar hakkında çok az şey bilinmektedir. Çoğu bilgi ise bilimsel temele dayanmayan kulaktan dolma bilgilerden oluşmaktadır. Şifalı taşlar ile ilgili olumsuz bir söylem ile karşılaşılmamıştır. İnsanlar arasında kavram olarak “Plasebo Etkisi” çok az bilinmektedir. Ancak anlaşılabilir bir şekilde ifade edildiğinde taşlardan şifa aramak eyleminin çok yüksek oranda bu etki ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Sonuç olarak, beklenti, çaresizlik ve çaresizliğe dayalı ümit etmek taşlardan şifa aramanın önde gelen nedenlerinden olduğu ifade edilebilir.

5. ÖNERİLER

Bu çalışmayı temel alarak, tedavi amaçlı şifalı taşlara olan talebin bilimsel yetkinlikte olmayan kişilerce doldurulmasının, modern tıp dışındaki alternatif yöntemlere bilinçsizce yönelen insanların maddi ve manevi olarak sömürülmesinin önüne geçmek için eksik ve/veya yetersiz olan akademik gerekçelerin üretilebilmesi amacıyla toplumun farklı sosyokültürel katmanlarını içeren bir denek grubu üzerinde daha kapsamlı bir anket çalışması yapılabilir.

KAYNAKLAR

- ALRECK, P. L. and SETTLE, R. B., 2004, *The Survey Research Handbook*, 3rd ed., Boston, McGraw-Hill/Irwin.
- AKBUDAK, İ. K., BAŞIBÜYÜK, Z. ve GÜRBÜZ, M., 2018, Yozgat “Aydıncık” Kalsedon-Ametist Oluşumlarının Mineralojisi-Petrografisi ve Ekonomikliliğinin İncelenmesi, *DÜMF Mühendislik Dergisi*, 9(1), 313-324.
- ATODARIA, E., GANDHI, K., RAOLE, V. and MASHRU, T., 2017, Healing Powers of Gem Therapy: An Update, *EJPMR*, 4(8), 362-375.
- AYVAŞIK, H. B. ve YORULMAZ, O., 2007, Plasebo Etkisi: Kuramsal Yaklaşımlar ve Fizyolojik, Nörolojik ve Psikolojik Bozuklukların Tedavisindeki Rolü, *Türk Psikoloji Yazıları*, 10(19), 33-54.
- BARNETT, V., 2002, *Sample Survey Principles and Methods*, 3rd ed., London: Arnold.
- BEECHER, H. K., 1955. The Powerful Placebo, *J. Am. Med. Assoc.*, 159(17), 1602–1606.
- BENEDETTI, F., MAYBERG, H. S., WAGER, T. D., STOHLER, C. S. and ZUBIETA, J. K., 2005, Neurobiological Mechanisms of the Placebo Effect, *J. Neurosci.*, 25,10390-10402.
- BIEMER, P. P., GROVES, R. M., LYBERG, L. E., MATHIOWETZ, N. A. and SUDMAN, S., 2004, *Measurement Errors in Surveys*, New Jersey, John Willey & Sons.

- BLISS, J., MONK, M. and OGBORN, J. 1983, *Qualitative Data Analysis for Educational Research: A Guide to Uses of Systemic Networks*, London, Croom Helm.
- BOURQUE, L. B. and CLARK, V. A., 1992, *Processing Data: The Survey Example*, 1st ed., Newbury Park, CA: Sage.
- CHADWICK, B. A., BAHR, H. M. and ALBRECHT, S. L., 1984, *Social Science Research Methods*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- COCHRAN, W. G., 1977, *Sampling Techniques*, 3rd ed., New Jersey, John Willey & Sons.
- COLLOCA, L. and BENEDETTI, F., 2005, Placebos and Painkillers: is Mind as Real as Matter?, *Nat. Rev. Neurosci.*, 6,545-551.
- CONVERSE, J. M. and PRESSER, S., 1986, *Survey Questions: Handcrafting the Standardized Questionnaire*, Beverly Hills, CA: Sage.
- ÇALIK, A., DENİZ, O., YAŞAR, C., ULUGERGERLİ, E., 2018a, Natural Resources and Earth Sciences as A Source of Hope, 2. International Rating Academy Congress on Hope, ÇANAKKALE, TÜRKİYE, 100-101.
- ÇALIK, A., DENİZ, O., YAŞAR, C., ULUGERGERLİ, E., 2018b, Umut Kaynağı olarak Doğal Kaynaklar ve Yerbilimleri, Yaşam Bilimlerinde Risk, Kaygı ve Umut Üzerine Yazılar, Rating Academy Yayınları, ÇANAKKALE, TÜRKİYE, 11-28.
- DEMING, W. E., 1950, *Some Theory of Sampling*, New York, Dover.
- ERDEM, M., AKARSU, S. ve GÜLSÜN, M., 2013, Plasebo Etkinin Nörobiyolojisi, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(3), 299-312.
- FINK, A., 2017, *How to Conduct Surveys: A Step-By-Step Guide*, 6th ed., California, Sage Publications.
- FOWLER, F. J., 2002, *Survey Research Methods*, 3rd ed., Newbury Park, CA:Sage.
- FRIEDMAN, M., 2012, *Healing Spaces : Incorporating Gemstone and Chakra Healing into Architecture*, MSc Thesis, University of Maryland, College Park's Library Collection.
- GALLUP, G., 1947, *The Quintamensional Plan of Question Design*, *Public Opinion Quarterly*.
- GÖKER, C., YILMAZ, A. ve KUMBASAR, H., 2009, Plasebo Etkili Midir? Etik Midir?, *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 19(2), 183-192.
- GROVES, R. M., FOWLER, F. J., COUPER, M. P., LEPKOWSKI, J. M., SINGER, E. and TOURANGEAU, R., 2009, *Survey Methodology*, 2nd ed., New York, Willey.
- HAOUR, F., 2005, Mechanisms of The Placebo Effect and of Conditioning, *Neuroimmunomodulation*, 12,195-200.
- HATİPOĞLU, M., BABALIK, H. and CHAMBERLAIN, S. C., 2010, Gemstone Deposits in Turkey, *Rocks & Minerals*, 85(2), 124-133.
- HATİPOĞLU, M., KILIC, S., BABALIK, H., GUNER, E. and GUNAY, H., 2018, Healing-Therapy (Protective and Treatment) Effects on the Human Life of the Gemstones (Having Nodular and Crystalline Appearances); Some Samples Used in the Ancient and Medieval Times, *International Journal of Scientific and Technological Research*, 4, 7.
- ISHAQUE, S., SALEEM, T. and QIDWAI, W., 2009, Knowledge, Attitudes and Practices Regarding Gemstone Therapeutics in A Selected Adult Population in Pakistan, *BMC Complementary and Alternative Medicine*, 9(32),1-17.
- JUTTE, R., 2013, The Early History of the Placebo, *Complementary Therapies in Medicine*, 21, 94-97.

- KILIÇ, S., 2011, Takılarda Kullanılan Organik ve Mineral Taşların İnsan Üzerine Etkileri, Karadeniz Araştırmaları, 29,119-132.
- KIRBIYIK, M., 2007, Bazı XVI. Yüzyıl Divanlarında Kıymetli Taşlar, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi,18, 61-75.
- KLOSTERHALFEN, S. and ENCK, P., 2006, Psychobiology of the Placebo Response, Auton Neurosci, 25, 94-99.
- MICKE, O., SCHONEKAES, K., MUCKE, R., KISTERS, K. and BUNTZEL, J., 2010, Mystical Stones in Oncology: Crystal Healing Power or Perfect Nonsense?, Trace Elements and Electrolytes, 27, 73-79.
- MILLER, F. G., COLLOCA, L. and KAPTCHUK, T. J., 2009, The Placebo Effect Illness and Interpersonal Healing, Perspectives in Biology and Medicine, 52(4), 518-539.
- MOLENBERGHS, G., 2015, SAMPLING THEORY/SURVEY METHODS, INTERUNIVERSITY INSTITUTE FOR BIOSTATISTICS AND STATISTICAL BIOINFORMATICS, KU LEUVEN & UHASSELT, BELGIUM, [HTTPS://SET.KULEUVEN.BE/HAPJEONDERWIJS/2014-2015/MOLENBERGHS_05052015](https://set.kuleuven.be/hapjeonderwijs/2014-2015/molenberghs_05052015) [ERİŞİM TARİHİ:12 KASIM 2018].
- MOSER, C. A. and KALTON, G., 1971, Survey Methods in Social Investigation, 1st ed., London, Heinemann Educational.
- NEUMAN, W. L., 2006, Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches, 6th ed., Boston, Pearson Education.
- OKEN, B. S., 2008, Placebo Effects: Clinical Aspects and Neurobiology, Brain, 131, 2812-2823.
- PRESSER, S., COUPER, M. P., LESSLER, J. T., MARTIN, E., MARTIN, J., ROTHGEB J. M. and SINGER, E., 2004, Methods for Testing and Evaluating Survey Questions, Public Opinion Quarterly, Spring, 109-130.
- RENFRO, N., KOIVULA, J. I., WANG, W. and ROSKIN, G., 2010, Synthetic Gem Materials in the 2000s: A Decade in Review, Gems&Gemology, 46(4), 260-273.
- REYNOLDS, N., DIAMANTAPOULOS, A. and SCHLEGELMILCH, B., 1993, Pretesting in Questionnaire Design: A Review of the Literature and Suggestion for Further Research, Journal of the Market Research Society, 35(2),171-182.
- SALANT, P. AND DILLMAN, D. A., 1994, HOW TO CONDUCT YOUR OWN SURVEY, NEW YORK, WILEY.
- SHEPHERD, M., 1993, The Placebo: From Specificity to the Nonspecific and Back, Psychol. Med., 23, 569-578.
- STOESSL, A. J. and DE LA FUENTE-FERNANDEZ, R., 2004, Willing Oneself Better on Placebo-Effective in Its Own Right, Lancet, 364, 227-228.
- URL-1, 2018, PLASEBO ETKİSİ, [HTTPS://TR.WIKİPEDIA.ORG/WİKİ/PLASEBO_ETKİSİ](https://tr.wikipedia.org/wiki/plasebo_etikisi), [ERİŞİM TARİHİ:12 KASIM 2018].